

DOI: <https://doi.org/10.36719/2706-6185/29/45-51>

Gülər Sadıqova
Bakı Dövlət Universiteti
dissertant
<https://orcid.org/0000-0002-2054-5900>
gularnabiyeva@gmail.com

AZƏRBAYCAN VƏ AMERİKA PREZİDENTLƏRİNİN ÇIXIŞLARINDA SİYASİ METAFORALARIN ƏSAS MƏNBƏ DOMENLƏRİ

Xülasə

Müasir metafora nəzəriyyəsinə görə, metaforizasiyanın əsasını iki konseptual sahənin - mənbə sferasının və hədəf sferasının (və ya maqnit sferasının) qarşılıqlı əlaqəsi təşkil edir. Bu anlayışlar metaforanın fəaliyyətini başa düşmək üçün Lakoff və Conson tərəfindən təqdim edilmişdir. Müəlliflər onları bir mücərrəd sahənin (hədəf sferasının) konkret sahə (mənbə sferası) baxımından dərk edilməsi prosesini təşkil edən metaforanın iki komponenti kimi müəyyən etmişdir. Metafora cəmiyyətin müxtəlif təbəqələrinin siyasi baxışlarına təsir vasitəsi kimi siyasi liderlərin nitqində fəal şəkildə istifadə olunur. İctimai şüuru manipulyasiya etməkdə, tamaşaçıların müəyyən bir fenomenə və ya hadisəyə müsbət münasibətini, habelə müvafiq emosional fonu formalaşdırmaqda ən çox maraqlı olan siyasətçilərdir. İctimai nitqdə metaforadan səmərəli istifadə etmək bacarığı, bir qayda olaraq, kütləvi auditoriya üçün nəzərdə tutulmuşdur və siyasətçinin yüksək natiqlik bacarığından xəbər verir ki, bu da öz növbəsində onun populyarlıq reytinginə birbaşa təsir göstərir. Prezidentlər nitqlərində digər ritorik vasitələrlə yanaşı, dövlət siyasətinin ən təsirli alətlərindən biri kimi metaforadan geniş istifadə edir. Bu məqalədə biz Azərbaycan və Amerika prezidentlərinin ictimai çıxışlarında konseptual metaforaların mənbə domenlərini araşdırıb onlardan istifadənin xüsusiyyətlərini nəzərdən keçirəcəyik.

Açar sözlər: konseptual metafora, mənbə domen, hədəf domen, xəritələşdirmə, personifikasiya

Gular Sadigova
Baku State University
PhD student
<https://orcid.org/0000-0002-2054-5900>
gularnabiyeva@gmail.com

Main source domains of political metaphors in the speeches of Azerbaijan and American presidents

Abstract

According to the modern theory of metaphor, the basis of metaphorization is the interaction of two conceptual domains - the source domain and the target domain (or magnetic sphere). These concepts were introduced by Lakoff and Johnson to understand the functioning of metaphor. The authors defined them as two components of a metaphor that constitute the process of understanding an abstract sphere (target domain) from a concrete (source domain) point of view. Metaphor is actively used in the speech of political leaders as a means of influencing the political views of different sections of society. Politicians are the most interested figures in manipulating public consciousness, shaping the audience's positive attitude to a certain phenomenon or event, as well as the corresponding emotional background. The ability of using metaphor effectively in public speech, as a rule, is intended for a mass audience and indicates a politician's high oratory skills, which, in turn, directly affects his popularity rating. Among other rhetorical devices, presidents make extensive use of metaphor in their speeches as one of the most effective tools of public policy.

In this article, we will examine the source domains of conceptual metaphors in the public speeches of Azerbaijani and American presidents and consider the features of their use.

Keywords: *conceptual metaphors, source domain, target domain, mapping, personification*

Giriş

Çıxışlar insan şüurunun ideyaları, niyyətləri və düşüncələrini ifadə etməkdə necə yaradıcı ola biləcəyini əks etdirir. Çıxış həm əyləncəli, həm də siyasi cəhətdən güclü ola bilər. Bir çox liderlər ictimai çıxışların əhəmiyyətini dərk edirlər, çünki bu çıxışlar siyasi legitimləşdirmə vasitəsi kimi xidmət edir. Məlumdur ki, insanların dildən istifadə tərzini bizə onların fiziki tipi, coğrafi, etnik və sosial mənşəyi və ünsiyyət qurduqları kontekst növü haqqında məlumat verir. Eynilə, siyasi liderlərin dildən istifadə tərzini də onların düşüncə və niyyətlərini əks etdirir.

Azərbaycanın prezident idarəetmə sistemində keçməsi, yeni bir siyasi sistemin formalaşması, informasiya cəmiyyətinin inkişafı, sürətlə dəyişən dünyada yeni təhdidlərin ortaya çıxması dilçilərin prezident diskursunu öyrənmək marağını artırdı. Fikrimizcə, siyasətin diskursiv sahəsinin formalaşmasında prezidentin ritorikasının böyük təsiri ilə təyin olunan prezident diskursunun böyük ictimai əhəmiyyəti var (United States, The White House, 2021).

Ümumiyyətlə, prezident nitqinin tədqiqatçıları aşağıdakı xüsusiyyətləri fərqləndirirlər:

1) institusionalıq, 2) ideologiya, 3) ritorika, 4) intertekstualıq, 5) prioritet (hadisəlik).

Siyasi sahə ilə məşğul olanlar auditoriyayı qazanmaq üçün müxtəlif strategiyalardan istifadə edirlər; bunlardan biri də metaforalardan istifadə etməkdir.

Metaforalar: Həm Azərbaycan, həm də Amerika prezidentlərinin bir sıra çıxışları vasitəsilə hakimiyyətin təkamülünün təhlilindən ortaya çıxan nəticə metafora və siyasət arasında müəyyən ümumi zəmindir. Tez-tez yazılı dildən nitqə siyasi keçid ilə xarakterizə olunan siyasi diskurs müntəzəm və xüsusi ünsiyyət bacarıqları ilə idarə olunur. Metaforaya müraciət siyasi mesajı çatdırmaq üçün ən səmərəli proseslərdən biri kimi görünür. Metafora yaradıcıdır; eynilə, siyasi çıxışlar da öz yaradıcılığı ilə dəyişikliyə işarə edir. Metafora dilin təkrar istifadəsinə imkan verir, siyasi nitqlər isə köhnə ideya və konsepsiyaları təkrar istifadə etməyə və təkrar emal etməyə meyllidir. Dəyərli və münasib kimi tanınmaq üçün metafora diqqəti cəlb etməlidir, çünki yaxşı siyasi nitq tamaşaçılarda müsbət təəssürat yaratmaq üçün diqqəti cəlb edən və buna görə də yaddaqalan fikirləri çatdırmalıdır. Bu cəlbəedicilik həm Aristotel ənənəsindəki metaforaya, həm də siyasi davranışa aiddir. Bunun əksinə olaraq, yalan siyasi çıxışlar vasitəsilə yayılan aldatma kimi metaforadan qaynaqlanır. Qısacası, metafora siyasi nitqin tərtibi üçün həyati proses kimi görünür. Məcəzi proseslə siyasi proses arasında aşkar oxşarlıqlar olduğuna görə metafora siyasi diskursun məhək daşdır (The Associated Press, 2020; Pragglejaz Group, 2007: 1-39).

Kütləvi informasiya vasitələrində siyasi metaforaları təhlil edərkən bu linqvistik xüsusiyyətin ictimaiyyət tərəfindən çox təsirləndiyini müşahidə etmək mümkündür. Prezidentlərin çıxışlarında aşkar edilmiş metaforaları araşdırarkən bu işdə Lakoffun Müasir Metafora Nəzəriyyəsinə (1992) istifadə edilmişdir. Lakofa (1992) görə metaforalar sadəcə sözlər və ya ifadələr deyil, onlar mənbə domenlərindən hədəf sahələrə qədər konseptual domenlər üzrə xəritələşdirməni əks etdirir. Başqa sözlə, metafora mənbə domenindən və hədəf domenindən ibarətdir. Gündəlik fəaliyyətlərdə istifadə etdiyimiz bir çox anlayışlar zaman, duyğular, ünsiyyət, ağıl və ideyalar kimi mücərrəd anlayışlardır ki, bunlar adətən insan bədəni, qida, obyekt və s. kimi daha konkret anlayışlarda metaforik şəkildə təsvir olunur (Musolff, 2017: 309-322).

Metaforaların istifadəsi anlayışları necə qavradığımız haqqında çox şey deyir. Yazılı mətnlərdəki metaforalara yazıcının mühiti və ətrafı təsir etmişdir. Lakof və Conson (1980) həmçinin metaforaların bizim necə qavradığımızı, düşündüyümüzü və etdiyimizi strukturlaşdıran bir vasitə rolunu oynadığını iddia etdilər. Daha mücərrəd anlayışları təsvir etmək üçün həyatımızda daha konkret təcrübədən istifadə etməyimiz qeyri-adi deyil. Siyasi liderlərin baxışları və missiyaları kimi siyasətin bəzi təbəqələri də mücərrəd sahədədir. Beləliklə, daha geniş auditoriyaya çatmaq üçün bir strategiya kimi siyasi nitqdə metaforalardan geniş istifadə olunur. Məsələn, tədqiqatçılar Obamanın çıxışlarında metaforalardan necə istifadə etdiyini araşdırıb, Obamanın insanların

emosional olaraq əlaqə saxlaya bildiyi mənbə domenlərindən istifadə etdiyini və bu da onun xalqına təsir göstərməsinə kömək etdiyini iddia edirlər (Lakoff, 1996).

Prezidentin inauqurasiya çıxışları da mühüm və əlamətdardır. Siyasi nitq bir baxışı ifadə etməkdə o qədər güclü ola bilər ki, o, təkcə tarixi bir məqamın şərhı deyil, özü də tarixi əhəmiyyət kəsb edə bilər. Bundan əlavə, inauqurasiyalar təkcə prezidentlərin baxışlarını və missiyalarını çatdırmaq üçün deyil, həm də vətəndaşlarının ürəyini qazanmaq üçün keçirilir.

SIYASƏT MÜHARİBƏDİR konseptual strukturu həm Amerika, həm də Azərbaycan siyasətinin geniş yayılmış koqnitiv çərçivəsindədir. Onun siyasi diskursda tez-tez görünməsinin iki əsas səbəbi var. Bir tərəfdən, Lakoff və Conson (1980) qeyd etdiyi kimi, bizim mədəni biliklərimiz və fiziki münaqişə təcrübəmiz mücərrəd siyasi hərəkətlərin başa düşülməsini asanlaşdırır. Digər tərəfdən, müharibə metaforaları dinləyiciləri gözlənilən nəticələrin əldə edilməsi üçün zəruri olan hərəkətlərə həvəsləndirmək cəhdi ilə mübarizə və səy oyatmağa xidmət edir (Jonathan, 2005: 304).

...son 15 il ərzində Azərbaycanda siyasi mübarizə mədəniyyəti istiqamətində də müsbət meyillər müşahidə olunur və prezident seçkiləri kampaniyası bunu bir daha göstərir.

Bütün iştirak etdiyi seçkilərdə Yeni Azərbaycan Partiyası qələbə qazanmışdır və bu 25 il qələbələr salnaməsidir.

İlham Əliyevin çıxışlarından verilmiş bu nümunələr siyasəti qazanılan bir döyüş olaraq düşüncəmizdə formalaşdırır. Nümunələrdən görürük ki, siyasət və müharibə iki fərqli anlayışlar olsalar da, müharibənin mənbə domen anlayışları hədəf konseptə, yəni siyasətə uyğunlaşdırılır, çünki onlar bəzi oxşarlıqları paylaşır.

MÜHARİBƏ və SIYASƏT arasındakı çarpaz xəritələşdirmə Baydenin də istifadə etdiyi bir sıra konseptual xəritələr yaradır. Onun nitqində siyasi seçkilər döyüşlər kimi konseptuallaşdırılır və buna görə də onların nəticəsi də seçkinin nəticəsi ilə əlaqələndirilir:

May history be able to say that the end of this chapter of American darkness began here tonight as love and hope and light joined in the battle for the soul of the nation. And this is a battle that we, together, will win.

Hərbi ssenari eyni şəkildə SIYASƏTÇİLƏR ƏSGƏRDİR, SIYASİ RƏQİBLƏR DÜŞMƏNDİR və DƏSTƏKÇİLƏR MÜTTƏFİQDİR konseptual xəritələrə yol açır ki, bu da Baydenə “məsləhət olunan və ya adlandırılan “düşmən”ə qarşı antipatiya hissələrini oyatmağa xidmət edir – və hissələri aşağıdakı nümunələrdə də göstərildiyi kimi, özlərinin eyniləşdirdikləri ‘qəhrəman’ şəxsiyyətə qarşı sədaqət və məhəbbət”ə yönəldir (Jonathan, 2005: 23)

So I take very personally the profound responsibility of serving as Commander in Chief. I will be a president who will stand with our allies and friends.

To make progress, we must stop treating our opponents as our enemy. We are not enemies. We are Americans.

Bununla belə, Bayden müharibə ilə bağlı leksikondan istifadə etsə də, o, nə silaha çağırış etmək, nə də qəzəb, kin və nifrət hissələri oyatmaq niyyətində deyil. Aşağıdakı nümunədə o, əvvəlki hökumətin yaratdığı qarşıdurma və əhalinin parçalanmasına son qoymaq istəyinə açıq şəkildə işarə edir:

We must end this uncivil war that pits red against blue, rural versus urban, conservative versus liberal.

Baydenin siyasi kampaniyası sələfinin yaratdığı vəziyyətə görə qarışıq bir ssenaridə baş verir. Əslində, o, müharibənin güclü rəqibi olduğunu açıq şəkildə göstərir və “qarşıdurma, sülh, qorumaq və müdafiə” kimi müsbət mənada qeyd olunan terminlər onun müharibə metaforalarında ən çox istifadə edilən bəzi terminlərdir. Bu cür birləşmələr sülh və qardaşlığa, dialoqa və anlaşmaya çağırış yaradır, beləliklə, diskursa barışdırıcı və isti ton verir.

POLITICS IS A JOURNEY/SIYASƏT SƏYAHƏTDİR

Bu konseptual metafora Lakoff (Lakoff, 1987: 275) tərəfindən təklif olunan təcrübəyə əsaslanan kinestetik MƏNBƏ-YOL-MƏQSƏD təsvir sxemi əsasında çərçivəyə salınıb. Burada məqsədə nail olmaq yol boyu səyahət etdikdən sonra əldə edilən hədəflər kimi başa düşülür.

Bu sxemlə əlaqədar olaraq, Lakoff daha sonra “The Contemporary Theory of Metaphor” (1993) əsərində metaforik strukturu inkişaf etdirir: UZUN MÜDDƏTLİ MƏQSƏDLİ FƏALİYYƏT SƏYAHƏTDİR. Bununla belə, əvvəlki bölmədə olduğu kimi, SİYASƏT SƏYAHƏTDİR konseptual metaforası “Metaphors We Live By” (1980) əsərində artıq təsvir edilmiş daha ümumi bir metafora kimi baxıla bilər, bu halda HƏYAT SƏYAHƏTDİR. Məsələn, Azərbaycan prezidenti İlham Əliyevin inaqurasiya nitqindən götürülmüş nümunədə SİYASƏT SƏYAHƏT kimi çərçivəyə salınıb. O bu metafora vasitəsilə vətəndaşlara məqsədə çatmaq üçün irəliyə doğru inkişaf yolunu göstərir:

Biz bundan sonra da müstəqillik və qələbələr yolu ilə gedəcəyik (8).

Digər bir nümunədə isə İlham Əliyevin siyasi diskursunda istifadə etdiyi bu səyahət metaforası gələcək vədləri mövcud vəziyyətlə əlaqələndirərək nəsillər boyu əldə edilmiş uğurları təklif edir:

Bunun əsas şərti ondan ibarətdir ki, biz Ulu Öndərin yolu ilə gedirik. Onun qoyduğu yol yeganə düzgün yoldur və Azərbaycanın müstəqillik tarixi bunun əyani sübutudur. Son 15 il ərzində bu yolla gedərək biz böyük uğurlara imza atdıq (8).

Bayden bu metafora vasitəsilə amerikalıları hara aparmaq istədiyini və mandatının məqsədinin nə olduğunu ifadə edir. O, Amerikanın verdiyi vədi bərpa etmək, yəni vətəndaşların Amerika arzusuna çatmasını təmin etmək niyyətindədir. Bu məqsədə çatmaq üçün vətəndaşlar demokratları dəstəkləməlidirlər, çünki onlar yeganə və yeganə irəliyə doğru yol göstərməyə imkan verirlər:

*In times as challenging as these, I believe there is **only one way forward**. As a united America. United in our **pursuit** of a more perfect Union.*

Təklif olunan məqsədə çatmaq üçün əhalini irəliyə aparan yolda Baydenin olması faktı SİYASİ LİDERLƏR REHBERDİR xəritələşdirməni tələb edir və aşağıdakı nümunələrdə o, Demokratlar və Respublikaçı sələfi arasında millətə rəhbərlik etmək üçün fərqli imkanları metaforik ifadələrlə aydınlaşdırır (Lakoff, 2004):

But she [Vice President Kamala Harris]’s overcome every obstacle she’s ever faced.

We’re always looking ahead . . . Ahead to an America that never leaves anyone behind.

A president who takes no responsibility, refuses to lead, blames others, cozies up to dictators, and fans the flames of hate and division.

Burada Bayden Demokrat üzvlərinin bələdçi kimi güclü müsbət imicini təqdim edir. O, Kamala Harrisin təcrübəsinə və yarana biləcək hər hansı problemin öhdəsindən gəlmək bacarığına işarə edir. Digər nümunədə o, heç kimi istisna etməməklə, bütün amerikalıları bu yolda səyahət edən tərəfdaşlar hesab etməyə hazır olduğunu bildirir. Bundan fərqli olaraq, Bayden prezident Trumpın millətin bələdçisi rolunu tənqid edərək sonuncu nümunədə onun liderlik çatışmazlığına və bunun vətəndaşlar arasında gətirdiyi mənfi nəticələrə ("nifrət", "bölünmə") işarə edir (Lakoff, 1991: 25-32).

Qısacası, hər iki prezident vətəndaşlarda birlik və inklüzivlik hissəsinə müraciət edərək liderlik və siyasi fəaliyyət (Chilton, 2004: 52) ehtiva edən siyasi konsepsiyaları konseptuallaşdırmaq üçün JOURNEY/ SƏYAHƏT metaforasından istifadə edir. Bütün vətəndaşlar işıqlı gələcək arzusunun hədəfinə çatmaq üçün bir yerdə olmalıdırlar. Onlar bir millət kimi səy göstərməli və hökumətin yanında olmalıdırlar, çünki yalnız bu onları tərəqqi yolunda apara bilər.

MİLLET BİNADIR.

Binadan mənbə sahəsi kimi istifadə edən metaforalar yuxarıda müzakirə olunanlarla sıx bağlıdır, çünki tikinti və səyahət, inkişafın əvvəlcədən müəyyən edilmiş məqsədə nail olunmasına səbəb olduğu iki fəaliyyətdir (Jonathan, 2004: 95). Məsələn, Azərbaycan prezidenti İlham Əliyevin nitqində:

Biz qeyd etdiyim sahələr üzrə söylərimizi davam etdirəcəyik, Azərbaycanı daha da qüdrətli ölkəyə çevirəcəyik.

...Hamımızın amalı ondan ibarətdir ki, ölkəmiz daha da güclənsin, daha da qüdrətli dövlətə çevrilsin, Azərbaycan vətəndaşları daha da yaxşı yaşasınla (15).

Tikinti yaradıcı prosesin mövcudluğunu nəzərdə tutur və bir millət qurmağı hədəfləməklə prezident milli kimliyin yenidən qurulması prosesində güclü iştirak hissi yaratmaq niyyətindədir.

Bayden isə “SİYASƏTÇİLƏR VƏ VƏTƏNDAŞLAR İNŞAATÇILARDIR” ifadəsindən istifadə edir, o, həm də seçiciləri inklüziv *biz* formasından birgə istifadə etməklə tikinti prosesinə cəlb edir. Daha sonra burada metaforaların qurulması müsbət qiymətləndirmədir, çünki uzunmüddətli sosial məqsədlərə doğru irəliləyiş hökumət və xalq arasında sosial əməkdaşlıq tələb edir (Jonathan, 2004: 71).

It's an America we can rebuild together.

That's why my economic plan is all about jobs, dignity, respect, and community. Together, we can, and we will, rebuild our economy. And when we do, we'll not only build it back, we'll build it back better.

We have the opportunity to defeat despair and to build a nation of prosperity and purpose.

Göründüyü kimi Bayden sadəcə tikinti deyil, yenidən qurmaq haqqında danışır. Bununla da prezident üstüörtülü işarə edir ki, millət indi məhv edilib. Beləliklə, o, Donald Trampın millətin sosial, iqtisadi və əmək rifahına, dövlətinin bütövlüyünə cavabdeh olduğunu iddia edir və özünü vəziyyəti düzəltməyə qadir biri kimi incəliklə irəli sürür. Bu müddəə son nəticədə *prosperity and purpose* - 'rifah' və 'məqsəd' kimi müsbət işarələnmiş terminlərin istifadəsi ilə gücləndirilir. Bunlar terminologiya mütləq güclü müsbət mənalar daşıyır, çünki Charteris-Black tərəfindən qeyd edildiyi kimi, onlar arzu olunan sosial məqsədlərə doğru istək ifadə edirlər (Jonathan, 2004: 70-100). Buna görə də apardığımız tədqiqatlar göstərir ki, MİLLƏT BİNADIR konseptual metaforası Baydenin “sağlam cəmiyyətin qurulmasına” münasibətini ifşa etməyə xidmət edir, eyni zamanda vətəndaşların milli mənsubiyyətlə bağlı duyğularına müraciət edir.

MİLLƏT ŞƏXSİDİR.

“MİLLƏT ŞƏXSİDİR” konseptual metaforası Lakoff və Consonun personifikasiya kimi təsvir etdiyi daha ümumi kateqoriyaya aiddir. Bu müəlliflərin fikrincə, personifikasiya bizə “dünyadakı hadisələri mənalandırmağa imkan verir. öz motivasiyalarımız, məqsədlərimiz, hərəkətlərimiz və xüsusiyyətlərimiz əsasında başa düşə biləcəyimiz terminlərdir”. Bu kontekstdə burada ümumi personifikasiya “KORPORASİYALAR ŞƏXSİDİR”dir. Bu xəritələşdirmə siyasi diskursda millət kimi oxşar xüsusiyyətlərə malik hər hansı digər varlığa tətbiq edilə bilər. Buna uyğun olaraq, “DÖVLƏT ŞƏXSİDİR” submetaforasının “xarici siyasət konsepsiyalarının əsasını təşkil edən əsas metaforalardan biri” kimi istifadə edilməsinə eynən vurulan Lakoffun özüdür (Lakoff, 1980: 243). Lakoff qeyd etməyə davam edir ki, bu metafora xarici siyasət kontekstində istifadə olunduğuna görə “dost” dövlətlər, “düşmən” dövlətlər və s. Dövlət üçün sağlamlıq iqtisadi sağlamlıqdır, güc isə hərbi gücdür” (Lakoff, 1980: 243). Bu metafora ən çox yayılmış olan Amerika haqqında konseptuallaşdırmaq və danışmaq üçün dəfələrlə istifadə olunur. Şəxslərin müxtəlif spesifik xüsusiyyətləri millətə aid edilir ki, bu da öz növbəsində bir neçə submetafora yaradır. Daha sonra, 1996-cı ildə siyasətdə millətin təcəssümündən istifadə ilə bağlı nəzəriyyələri davam etdirən və “MİLLƏT AİLƏDİR” submetaforunu inkişaf etdirən Lakoffun özüdür, burada millət diqqət və qayğıya ehtiyacı olan uşaqdır və hökumət onun iki fərqli modelə əsaslanan qoruyucu valideyni rolunu oynayır.: Strict Father (Mühafizəkarlıq) və Nurturant PARENT Valideyn (Liberalizm) (Əxlaq Siyasəti) (Kovecses, 2017: 13-27).

İlham Əliyevin çıxışından:

Biz bu maliyyə resurslarını öz əlimizlə yaratmışıq və biz indi öz hesabımıza yaşayırıq. Xalq-iqtidar birliyi var. Ona görə mən əminəm ki, bütün Azərbaycan xalqı və biz hamımız gələcəyə çox böyük nikbinliklə baxırıq. Hamımızın amalı ondan ibarətdir ki, ölkəmiz daha da güclənsin, daha da qüdrətli dövlətə çevrilsin, Azərbaycan vətəndaşları daha da yaxşı yaşasınlar.

Ümumi müstəvidə millət iş yerləri yaratmaq, vədlər vermək, vəziyyətlərlə məşğul olmaq, xəstəlikdən sağalmaq və ona qalib gəlmək, hərəkətləri yerinə yetirmək təşəkkür etmək və hətta zəngə cavab vermək kimi hərəkətləri yerinə yetirir. Amma daha konkret desək, fiziki əlamətlər Azərbaycan və Amerikaya aid edildiyi üçün NATION A BODY kimi xəritələrə rast gəlirik. Hər iki ölkə həm güc və xarakter kimi insani xüsusiyyətlərlə, eləcə də azad, ədalətli, səxavətli, güclü, fədakar, təvazökar və etibarlı himayədar olmaq qabiliyyəti ilə təsvir olunur.

I sought this office to restore the soul of America. To rebuild the backbone of the nation — the middle class.

I see a different America. One that is generous and strong. Selfless and humble.

Bununla belə, MİLLƏT ŞƏXSİDİR təcəssümü burada hər biri müəyyən məqsəd daşıyan iki fərqli metonimiya ilə birləşir. Beləliklə, Bayden kollektiv şəxsiyyət yaratmağa çalışan "AMERİKA ƏHALİSİ ÜÇÜN MİLLƏT" dən istifadə edir (Musolff, 2017: 93; Charteris-Black, 2005: 322-23). Beləliklə, vətəndaşlar təsvir olunan millət tərəfindən təmsil olunduğunu hiss edərək, ona aid edilən xüsusiyyətlərin əsasən müsbət olduğunu hiss edirlər - özünü təmsil etmək və empatiyanı təşviq etməkdir - bu, son nəticədə vətənpərvərlik hissəsinə çevrilir, Amerikanın özünəməxsusluğunda böyük dəyərə malikdir. Digər tərəfdən, Bayden MİLLƏT ÜÇÜN SİYASETÇİ (Musolff, 2017: 93) və ya MİLLƏT ÜÇÜN HÖKUMƏT metonimiyasından istifadə edir (Jonathan, 2005: 257), bu da çox geniş yayılmış strategiyadır.

Nəticə

Bu tədqiqat göstərir ki, siyasi kontekstlərdə istifadə olunan konseptual metaforalarda gizli olan güclü ideoloji komponent onların təhlilini Tənqidi Diskurs Təhlili üçün əsas diqqət mərkəzinə çevirir. Stenin qeyd etdiyi kimi, “xüsusi metaforik formaların xüsusi dil növlərində meydana çıxması” (Steen, 1999: 57; Lakoff, 1993: 51) təkə təsdiq edilmir, həm də müəyyən metaforik strukturların konkret kontekstlərdə, bu halda Amerika siyasi ssenarisində də baş verir.

Bu məqalə boyu müzakirə edilən dörd metafora, ilk növbədə, bir-birinə zidd olan iki ideoloji funksiyaya xidmət edir. Onlar bir tərəfdən, milləti və onun işlərində hər cür harmoniyanı mütləq məhv edənlər kimi çoxsaylı mənfi konnotasiyalarla təsvirlərini yükləyərək siyasi rəqibi şeytana salmağa çalışırlar. Qarşı tərəfdən, onlar liderlərin öz siyasi partiyasının son dərəcə müsbət üzünü təmsil etmək niyyətindədirlər.

İstifadə olunan metaforalar prezidentlərin şüuraltını əks etdirir, onların nitqini daha şou göstərmək üçün bəzəmir, əksinə ideoloji mənbəyə malik dil resurslarıdır. Onlar həm inandırmağa, həm dinləyicinin diqqətini cəlb etməyə, həm də özünü seçicilərin yaddaşında saxlamağa çalışırlar. Çarteris-Blek sözləri ilə desək, burada metaforalardan “doğru səslənən, eləcə də düzgün işin əsasını ifadə edən istəklilik diskurs” yaratmaq üçün istifadə olunur (Jonathan, 2005: 304).

Ədəbiyyat

1. United States, The White House. (2021). “Inaugural Address by President Joseph R. Biden, Jr.” Speeches and remarks. The White House, 20 Jan. <https://www.whitehouse.gov/briefing-room/speeches-remarks/2021/01/20/inaugural-address-by-president-joseph-r-biden-jr/>
2. Praggeljaz Group. (2007). “MIP: A method for identifying metaphorically used words in discourse”. Metaphor and symbol, vol. 22. №1, pp.1-39. www.lancaster.ac.uk/staff/eiaes/Praggeljaz_Group_2007.pdf.
3. Musolff, A. (2017). “Metaphor and persuasion in politics”. The routledge handbook of metaphor and language, edited by Semino, Elena, Zsofia Demjen. Routledge, pp.309-322.
4. Lakoff, G. (1996). Moral politics. University of Chicago.
5. The Associated Press. (2020). “Transcript of President-elect Joe Biden’s victory speech”. APNEWS. Nov. <https://apnews.com/article/election-2020-joe-biden-religion-technology-race-and-ethnicity-2b961c70bc72c2516046bffd378e95de>
6. Jonathan, C.B. (2005). Politicians and rhetoric: The persuasive power of metaphor. Palgrave MacMillan, 304 p.
7. Lakoff, G. (1987). Women Fire and Dangerous Things: What categories reveal about the Mind. University of Chicago, 275 p.
8. <https://president.az/az/articles/view/28071>
9. Lakoff, G. (2004). Don’t Think of an Elephant! Know Your Values and Frame the Debate. Chelsea Green Pub. Co.

10. Lakoff, G. (1991). "Metaphor and War: The metaphor system used to justify war in the Gulf." *Peace Research*, vol. 23, №2/3, pp.25-32. JSTOR, www.jstor.org/stable/23609916 .
11. Chilton, P. (2004). *Analysing political discourse: Theory and practice*. Routledge, 52 p.
12. Jonathan, C.B. (2004). *Corpus Approaches to Critical Metaphor Analysis*. Palgrave MacMillan, 71 p.
13. Lakoff, G., Johnson, M. (1980). *Metaphors we live by*. University of Chicago.
14. Kovecses, Z. (2017). "Conceptual metaphor theory". *The Routledge Handbook of Metaphor and Language*, edited by Semino, Elena, and Zsofia Demjen. Routledge, pp.13-27.
15. Musolff, A. (2017). "Metaphor and persuasion in politics". *The Routledge Handbook of Metaphor and Language*, edited by Semino. Elena, Zsofia Demjen. Routledge, pp.309-322.
16. Steen, Gerard, J. (1999). "From Linguistic to Conceptual Metaphor in Five Steps". *Metaphor in Cognitive Linguistics*, edited by Gibbs, Raymond W., John Benjamins Pub. Co., pp.57-77.
17. Lakoff, G. (1993). "The Contemporary Theory of Metaphor". *Metaphor and Thought*, edited by Ortony Andrew, 2nd ed., Cambridge University Press, pp.51-202.

Göndərilib: 30.09.2023

Qəbul edilib: 08.11.2023